

ИСТОРИЯТА НА АСФОДЕЛИТЕ¹. РАЗМИШЛЕНИЯ ВЪРХУ „ДОКТОР ЖИВАГО“ НА БОРИС ПАСТЕРНАК

Франческо Радичиоли Кини

Чужди езици и култури, I курс

Славистичен департамент на Страсбургския университет

Преплитайки историята на своята страна с любовната история на Живаго, Пастернак се стреми не толкова да даде оценка за историческите събития (да припомним, че той не е имал намерение да демонизира съветската революция), колкото да покаже смисъла и стойността на индивидуалния живот наред с катаклизмите на историята, както и трудностите, преживени от хората в частната и публичната сфера.

Преди да се потопим в по-задълбочен анализ на творбата, трябва категорично да си забраним да използваме единствено прилагателното „руски“, когато говорим за някои от най-известните творци, произхождащи от различни страни на СССР. Литературните мъки и превратности в границите на съветското културно пространство са споделяни от всички творци през цялата седемдесетгодишна съветска история, белязана от инструментализирането на литературата за политически цели.

Нелека задача би била идентифицирането на литературния предтеча на Живаго в традицията. Твърде предвидим ход би бил да прелистваме страниците на огромното Толстоево наследство, за да установим присъствието на общите черти на историческите романи (Наполеоновото нашествие, от една страна, руската революция, от друга) или приликите в тънкото повествователно майсторство на поколения писатели, изградили психологическите портрети на персонажи, призвани да се превърнат в архетипи. Самият Пастернак не приема безрезервно идеята, че е само сродна душа, вярно копие на Толстой. И наистина, неговата концепция за Историята е съществено различна.

Всъщност, за Пастернак историята не е ръководена единствено от сили, които надхвърлят човека и го свеждат до презрителния ранг на играчка на съдбата. Подобно на преображенията в Природата, историята така, както той я вижда, е постоянна и

---

¹ Цветето асфодел или бърдун е символ на смъртта в римската митология.

непредсказуема трансформация, произвеждана не от цялото човечество като някаква недоловима абстракция, а от конкретни персони, често безполезни или посредствени. Подобни фигури, лишени от каквато и да било личностна плътност, са способни да променят хода на историята и да отклоняват незначителни наглед събития по пътя на войните и революциите. Това умело е показано в редица части на романа, където се наблюдава засилена многозначност. Става дума за второстепенни епизоди, гравитиращи около също толкова второстепенни герои, осъдени на изчезване, чието безцелно скиталчество напомня това на героите от „Годениците“ на Мандзони².

Можем да си представим персонажите като деца на различни исторически епохи, които са се заиграли с играчките на своето време и които някакви облечени в черно непознати, появили се сякаш от нищото, принуждават да продължат играта си в по-ограничени и затворени пространства. При това, тези непознати са напълно наясно с объркването, което наложените от тях ограничения пораждат. Можем да си представим също така тъгата и страданието, които забраните причиняват на тези невинни души. Те биха създали спиращи дъха произведения, биха впълтили в младите си сърца невиджани и невероятни любви, биха сътворили епоси, с които биха посрамили древните. Те биха могли да украсят човешкия род, ако бяха продължили да играят с дрънкулките си без ограничения.

Въобразената по-горе мрачна и зловеща картина е точна матрица на реалността, с която руският творец се е сблъсквал от векове на територията на Източноевропейската равнина. Художниците, живели между XVII и XVIII век, са били жертви на царете, жадни да затвърдят властта си и чрез изкуството. Тези от времето на опричината на Иван IV са преживели същата мъка, техният труд е бил тежка ангария. Но най-острата, до пароксизъм, форма на тази ангария ще бъде достигната през седемте десетилетия на СССР, като ще засегне не само местните творци, но и артистите от всички съседни географски области, попаднали в блатото на социалистическия реализъм.

Пастернак, едно от тези вече пораснали деца, тайно успява чрез старите си играчки да сглоби невероятна картина на реалността и в най-кондензирана форма да

---

² „Годениците“ на миланския писател Алесандро Мандзони е исторически роман, чиято интрига се развива в Ломбардия и най-вече в Милано преди и по време на избухването на двете големи епидемии от чума през XVII век. Героите са двама млади, влюбени един в друг, Ренцо и Лучия, които искат да се оженият. Ренцо не е единственият, който обича Лучия. Антагонистът Дон Родриго наема помощници, които да създават пречки пред женитбата на Ренцо и Лучия. Те заплашват и изнудват свещеника от Комо, който трябва да ги венчае. Подобно на Мандзони, и Борис Пастернак посвещава цели глави на герои, предопределени да умрат рано по волята на Природата или Историята.

изрази липсата на свобода на творчество през тежките години на СССР. С помощта на приятел успява да публикува „Живаго“ в чужбина, подготвя се за смъртта в суровите сибирски зими, през 1958 г. спечелва Нобелова награда за литература, която е принуден да откаже, прекарва последните си дни в агонията на страданието.

Себеотрицанието, с което той, пред лицето на опортюнистичната и страхлива капитулация на по-голямата част от обществото на неговото време, посвещава последната си и най-добра енергия на изкуството и любовта, се превръща в единствения възможен вик срещу корумпираната система, която, пред олтара на най-мракобесния материализъм, принуждава човека да се откаже от каквато и да било личностна автономност.

Днес, в подобна ситуация, създадена от Covid-19, в която изкуствата атрофират в прашния въздух на галериите, докато нашите скъпи близки умират без никаква човешка топлина в студени болници, ние разбираме последната присъда на Пастернак срещу Природата или срещу стрелите на времето, които разбиват на пух и прах красотата, създадена от човешките същества. Ние съществуваме случайно, ние само преминаваме подобно на мухи, предназначени да изчезнат също така случайно. Наистина ли ни е нужно да познаваме историята, ако ще бъдем заличени от нея? Очите на най-чувствителните се пълнят със сълзи, когато се възхищават на произведения на художници от миналото, но животът няма да спре след тяхното изчезване. Днес царуваме и управляваме света, вярвайки, че никой не може да оцелее без нас, утре умираме и животът продължава, без да усеща липсата ни. Животът и съществуването никога не се съобразяват с нашето изчезване.

Това е неизбежната съдба, която ни очаква и заради която трябва да търпим невежеството на нашата култура, натоварена със задачата да ни предаде нашите корени, които обикновено наричаме История.

Превод със съкращения: Миряна Янакиева